Sari Kauppi, erikoistutkija

22.11.2022

SYKE/2022/2210

Eduskunnan talousvaliokunta

Viite: Lausuntopyyntö 11.11.2022

Asiantuntijalausuntopyyntö; Asia: KAA 1/2022 vp Kaivostoiminnalle RAJAT

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (SYKE) kiittää mahdollisuudesta lausua talousvaliokunnalle kansalaisaloitteesta Kaivostoiminnalle RAJAT, lakialoite malminetsinnältä ja kaivostoiminnalta kokonaan kiellettyjen alueiden perustamiseksi. Aloitteessa halutaan määritellä alueet, joilla kaivostoiminta ja malminetsintä on kokonaan kiellettyä.

Vaikutukset luonnonsuojelualueisiin

SYKE arvioi, että malminetsinnän ja koeporausten kieltäminen luonnonsuojelualueilla on kannatettavaa, sillä vaikka esimerkiksi malmietsinnän porausten vaikutukset ovat paikallisia, voi laitteiston paikalle vienti ja poraus itsessään olla vahingollista suojelualueen luontoarvoille. Suojelualueet on perustettu ainutlaatuisten luonnonarvojen suojelemiseksi, eikä suojelualueiden luontoarvoja saa heikentää. Ekologisen kompensaation vaihtoehtoja voi olla vaikea toteuttaa tai jopa mahdotonta, mikäli luontoarvot ovat kohteessa ainutlaatuiset.

EU:n biodiversiteettistrategia tähtää luontokadon pysäyttämiseen ja Suomi on tähän myös sitoutunut. Koska kaivostoiminta voi aiheuttaa ympäristöongelmia varotoimista huolimatta, ei luonnonsuojelualueiden turvallisuutta pidä vaarantaa.

Suojaetäisyydet arvokkaisiin luontokohteisiin on kannatettava ajatus, sillä kaivostoiminta voi aiheuttaa vaikutuksia pohjaveden virtausten suuntiin ja määriin, jotka osaltaan vaikuttavat myös maaekosysteemeihin kauemmas varsinaisen kaivostoiminnan (louhinnan) alueelta.

Malminetsinnän ja kaivostoiminnan resurssien kohdentamiseksi oikein kannattaa malminetsintää tehdä muilla kuin luonnonsuojelualueilla, joissa kaivoksen perustaminen ei kuitenkaan olisi mahdollista.

Vaikutukset vesiin

Vesistövaikutusten arviointi on aina tehtävä kohdekohtaisesti. Arvioinnissa tulee huomioida EU:n vesipuitedirektiivi ja koska vaikutukset kohdistuvat useimmiten lähialueen pienvesiin myös EU:n luontodirektiivin määrittelemät vesiluontotyypit. Kaivosalueiden rikas kallioperä ilmenee myös monimuotoisuudeltaan rikkaina pienvesinä, jotka ovat muiden pienvesien tavoin uomiltaan muokattuja ja valuma-alueiltaan ojitettuja metsätalouden kuivatustoiminnan tuloksena. Pienvesissä tilatavoitteet ovat ilman kaivosten lisäkuormitustakin toteutumatta ja vaativat laajamittaista ennallistamista.

Vesienhoitosuunnitelmissa mainituista järvistä ja joista (6600 kpl) vain muutaman tilaa huonontaa tai tilatavoitteita uhkaa kaivostoiminta. Pieniä alla 50 ha suuruisia huonokuntoisia järviä/lampia ja puroja löytynee joitakin kymmeniä etenkin vanhojen kaivosalueiden lähettyvillä. Maa- ja metsätalouden aiheuttamaan vesien tilan huonontumiseen verrattuna vaikutusta voidaan kuitenkin pitää vähäisenä.

Uusien kaivosten ympäristövaikutusten arvioinnissa ja luvituksessa pitää kiinnittää erityistä huomiota toiminnan mahdollisen laajenemisen vaikutuksista vesiluontoon ja suolapitoisten vesien vaikutukseen. Kaivostoiminnalle on tyypillistä, että kaivosalue muuttuu ja laajenee vuosien varrella, louhinnan ja malminetsinnän edetessä. Malminetsinnän vaikutuksesta vesistöihin on lähinnä tilapäistä haittaa lähipuroille ja suurin vaikutus lienee vesiin liittyvien ekosysteemipalveluiden kuten virkistyskäytön heikkeneminen ja mahdolliset mainehaitat kalastukselle.

Sosiaaliset vaikutukset

On tärkeää, että malminetsintään ja kaivostoimintaan liittyvät tahot toimivat ajoissa, avoimesti, rehellisesti ja vuorovaikutteisesti kaikkien sidosryhmien ja yleisön kanssa, käyttäen useita erilaisia mediakanavia sekä suoria yhteyksiä. Toimittaessa saamelaisten kotiseutualueella on syytä hyvissä ajoin ja säännöllisesti olla yhteydessä saamelaiskäräjiin ja koltta-alueella lisäksi kolttien kyläkokoukseen. Alkuperäiskansojen kanssa toimittaessa on tarpeen noudattaa ennakkosuostumuksen periaatetta (Free, prior and informed consent, FPIC).

Lausunnon on laatinut vastuuvalmistelijana erikoistutkija Sari Kauppi, sekä kehittämispäällikkö Seppo Hellsten, erikoistutkija Tytti Kontula ja johtaja Kari Oinonen .